

Holt lelkek

Rádiókomédia

Nyikoláj Gogol regényéből írta Lékay Ottó

Zenéjét szerezte Tamássy Zdenkó

Az Állami Színházak Hangversenyzenekarát vezényli Pogány László

Technikai munkatársak: Kovács Mihály és Sréter Kálmán

Zenei rendező: Rónay István

Dramaturg Lóránd Lajos

Rendező: Cserés Miklós

Bevezető a HOLT LELKEK elé

Száz évvel ezelőtt, 1852. március 4-én halt meg Nyikoláj Vasziljevics Gogoly, az orosz regény és az orosz komédia első mestere, a világirodalom egyik legnagyobb alakja.

A cári önkényuralom legsötétebb korszakában élt. Éberen őrködött a rendőrség, serényen működött a cenzúra, nehogy a haladó szellem, a szabadság vágya hangot kapjon.

Ebben a sötét korban csattant fel a taps a pétervári színház nézőterén, Gogoly: „Revizor” című komédiájának előadása után. A közönség megértette a metsző gúnyt, amellyel Gogoly lerántotta a leplet a cári hivatalnokréteg züllöttségéről. Gogoly megtalálta a módját, hogy ítéletet mondjon kora társadalmáról.

„A nevetés - nagy dolog - mondotta Gogoly, - a nevetés nem veszi el az embertől sem az életét, sem pedig a vagyonát, de ha a ludason nevetnek, úgy érzi magát, mint a „Megkötözött nyúl”. Így érezhette magát I. Miklós cár is, aki tévedésből megengedte a „revizor” előadását és maga is végignézte.

Gogoly szatírája még élesebb és csodálatos gazdagságában érvényesül élete főművében, a Holt-lelkek”-ben. Ebben a regényben fölvonultatja a múlt század eleji orosz hűbéri társadalom típusait, olyan hűséggel, és oly elevenen hogy kacagva ismerünk rá nemcsak az orosz, de valamennyi nemzet nemesi társadalmára. Ahogy a főszereplő Csicsikov trojkája végigcsilingel az elhagyott tanyak, omladozó udvarházak mellett és a kisvárosok macskaköves utcáin, egy pusztulásra ítélt életforma fülledt, tunya hangulatát érezzük. Csicsikov elképesztő vállalkozása felkavarja ezt az álmos nyugalmat és csak miután jót neveltünk kalandjain, döbbenünk rá, hogy megrázó és mellbevágó igazságot hallottunk. Gogoly művészetének jóvoltából életre kel az immár öröklétbe merevedett nemesi arcképcsarnok,, hogy egy órára bepillantassunk a történelem műhelyébe

és lássuk, hogyan pusztul el minden, ami elaggott, hogy átadja helyét - az újnak.

oooOooo

/A fejet és bevezetést körülölelő zene az idő múlásával érzékelteti, később többször visszatér, - a bevezetést átmossa a történetbe, jelezve, hogy egy régóta hömpölygő eseménysorozatba csöppenünk bele. A zenéből kocsizörgés, lódobogás és lószerszámok csengőinek csilingelése válik ki./

Író /mintegy víziót érzékeltetve/ Milyen csodálatos, szédítő ez a szó: utazás!

És milyen szép maga az út! Fényes napsütésben robog a hintó, őszi lombok alatt. Az utas mélyebbre húzódik az ülés sarkában, mert már kissé hűvös a levegő: szorosabbra fogja magán az utiköponyeget és elégedetten tekint széjjel... Fehér nyírfák suhannak el, végtelen pusztaságok és a távolban, a látóhatár kékes ködében hagymakupolás templomok...

/ostorpatogás, lódobogás, majd ismét elmerül a beszéd alá/

Néha más hintók jönnek szemben: mindenféle kupecsek a novgorodi vásárról, vagy magasrangú hivatalnok kocsijai és az utasok ismeretlenül is megemelik egymásnak a kalapjukat/

/ostorpatogás, stb./

A parasztok a földeken ernyőt formálnak kezükkel a szemük fölé és úgy néznek az elrobogó hintó után...

/zene erősödés után kiúszik, kocsizörgés reális marad./

Csicsikov: /túlkiabálva a zörgést/ Szelifán, há. Szelifán! Noszogasd már azt a három dögöt! Olyan lassan kocogunk, mint holmi vásárosok!

Szelifán: /blazírt fráter/ A vöröspej nem akar hu... hukk...huzni, mit csináljak? /csettint a nyelvével/ Feküdj bele galambocskám, te huncut... hukk--- te mocsok!

Csicsikov: Részeg vagy, látom már. Mit mondtam, amikor legutóbb leittad magad, mi? Elfelejtetted talán?

Szelifán: /bizonytalanul, részeg önérzettel, sértődötten/ Nem, tekintetes uram! Már hogy volna lehetséges, hogy elfelejtsem? Tudom én, mi a kötelesség, tudom, hogy a

részegség nem szép dolog... hukk... Éppen csak elbeszélgettem egy igen jóra való emberre... hukk.. ebben igazán nincs semmi!

Csicsikov: Ha majd jól megpofozlak, tudni fogod, hogy kell elbeszélgetni! Jóra való emberekkel... Nézze meg az ember....

Író: /az erősödő kocsizörgéstől és zenétől kísérve/ Pável Ivanovics Csicsikov utazik, Szelifánnak, a pimasz kocssal és az örökké álmos Petruskával, aki hátul zötykölődik a csomagok közt, derekára csavart kötéllel, nehogy álmában lepottyanjon a kocsiról....

Csicsikov: Hé, Szelifán, hallod?! Szelifán, gyerünk gyorsan, mer nyakunkon az eső. Gyerünk! Gyerünk!

Szelifán: Ha csak ez kell! /nagyot kurjant, megcsördíti az ostort, megdördül az ég és mintha a lovak és a zene ettől bokrosodnának meg, gyorsul az ütem; majd az utazás hangjait elfátyolozza a szél zúgása és az eső./

Csicsikov: Milyen uton hajtasz, te gazember?

Szelifán: Mit csináljak ilyen időben? Az ostoromat sem látom, olyan sötét van!

/zene elmarad, kocsi lassan, nyikorogva dökög az esőben/